

Бібліотека наукового щорічника
«Україна дипломатична», випуск №13

Library of scientific year-book
«Ukraine diplomatychna», issue № 13

ДИПЛОМАТИЧНА ТА КОНСУЛЬСЬКА СЛУЖБА У ВИМІРІ ОСОБИСТОСТІ

Київ — 2016

ДИПЛОМАТИЧНА ТА КОНСУЛЬСЬКА СЛУЖБА У ВИМІРІ ОСОБИСТОСТІ

Засновники серії

Міністерство закордонних справ України,
Дипломатична академія України при Міністерстві
закордонних справ України,
Генеральна дирекція
з обслуговування іноземних представництв,
Історичний клуб «Планета»

Матеріали підготовлено за сприяння
ГО «Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин»

Видавець

Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв

Книгу присвячено питанням та постатям дипломатичної історії України. У становленні дипломатії брали участь сотні імен і не завжди величина їхнього особистого внеску залежала від посади дипломата. У глобальному вимірі міжнародного життя кожен представник дипломатичної служби має своє завдання, об'єднане єдиною метою — обстоювання дипломатичними засобами незалежності держави з гордим ім'ям Україна, дипломатичне визнання її міжнародним співтовариством, узгодження державних кордонів і територіальної цілісності.

Книга стане в пригоді історикам дипломатичної служби, зовнішньополітичної діяльності України та загалом усім, хто цікавиться історією становлення та розвитку держави.

This book is dedicated to the prominent figures and issues of Ukraine's diplomatic history. Hundreds of people were involved in establishing the diplomatic service of Ukraine, and the value of their personal contributions not always depended on diplomat's positions. In international life, every diplomatic service representative has his own task, but all of them are united by the common goal of asserting independence of the state bearing the proud name of Ukraine, gaining diplomatic recognition in the international community, consolidating its frontiers and territorial integrity.

The book will be useful to historians of Ukraine's diplomatic service, foreign policy and all those with an interest in the history of state formation and national development.

Автори ідеї видання

Ірина Матяш, доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри дипломатичної і консульської служби Дипломатичної академії України при МЗС України

Павло Кривонос, генеральний директор ДП «ГДП»

Інна Хоменська, начальник рекламно-видавничого відділу ДП «ГДП», кандидат філологічних наук

Літературний редактор

Павло Хоменський, Оксана Ракоїд

Переклад

Наталія Кузьменко, Оксана Ракоїд

Коректор

Віра Карпенко, Світлана Скібицька

Верстка та дизайн

Дмитро Грязов

Рекомендовано до друку Вченою радою Дипломатичної академії України при МЗС України.
Протокол № 06 від 29 червня 2016 року.

© Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв, 2016

© Ірина Матяш, Павло Кривонос, Інна Хоменська, 2016

© Павло Хоменський, Оксана Ракоїд, 2016

© Віра Карпенко, Світлана Скібицька, 2016

© Наталія Кузьменко, 2016

© Дмитро Грязов, 2016

Валерій ВЛАСЕНКО,
доцент, кандидат історичних наук,
завідувач кафедри історії
Сумського державного університету (м. Суми)

КОРИФЕЙ ГРОМАДСЬКОЇ АГРОНОМІЇ І ДИПЛОМАТ

Анотація. Серед плеяди українських дипломатів періоду Української революції 1917–1921 рр. поважне місце займає Кость Адріанович Мацієвич. Учасник українського національно-визвольного руху кінця XIX – початку XX ст., соратник Симона Петлюри, один із керівників Української радикально-демократичної партії (УРДП), професор кількох вищих навчальних закладів у Росії, Україні та Чехословаччині, лідер української політичної еміграції в Румунії, він відзначився у багатьох галузях суспільного життя. Зроблено перші кроки у справі оприлюднення творчої й епістолярної спадщини вченого. Проте і нині багато сторінок діяльності К. Мацієвича залишаються невідомими.

Ключові слова: Мацієвич, епістолярна спадщина, Скоропадський, УНР, суспільно-політичний діяч.

Фото К. Мацієвича з посвідчення Українського наукового інституту у Варшаві. Кінець 1930 р.

Серед плеяди українських дипломатів періоду Української революції 1917–1921 рр. важливе місце займає Кость Адріанович Мацієвич. Учасник українського національно-визвольного руху кінця XIX – початку XX ст., соратник Симона Петлюри, один із керівників Української радикально-демократичної партії (УРДП), професор кількох вищих навчальних закладів у Росії, Україні та Чехословаччині, лідер української політичної еміграції в Румунії, він відзначився в багатьох галузях суспільного життя.

В історичній літературі постать К. Мацієвича оцінюється по-різному. У Російській імперії його знали як відомого фахівця на

ниви сільськогосподарської науки, розробника основ громадської агрономії [1–2], одного з ідеологів організаційно-виробничого напрямку економічної думки [3–4]. Дослідники з української діаспори відзначали роль К. Мацієвича в розвитку громадської агрономії, сільськогосподарської економії та кооперації [5–6]. В СРСР його ім'я згадувалося лише в негативному сенсі, переважно щодо діяльності в зовнішньополітичному відомстві УНР [7–9]. У незалежній Україні інтерес до життя та діяльності вченого посилюється. З'явилися короткі нариси про нього в енциклопедично-довідкових виданнях [10–12], роботи про його науково-освітню, громадську [13–19] та дипломатичну діяльність [20–22], румунський період життя [23–24], співпрацю з О. Олесем [25] та Є. Чикаленком [26]. Зроблено перші кроки у справі оприлюднення творчої й епістолярної спадщини вченого [27–31]. Проте й нині багато сторінок діяльності К. Мацієвича залишаються невідомими.

Кость Адрианович Мацієвич народився 18 травня 1873 року в с. Деремезна Васильківського повіту Київської губернії (нині Обухівського району Київської області) у сім'ї священника. Серед його предків був відомий церковний діяч і письменник митрополит Арсеній (1697–1772). Дід Костя Адриановича по матері Л.С. Вишинський приятелював з письменником І. Нечуєм-Левицьким. К. Мацієвич навчався в Білоцерківському реальному училищі, Київській духовній семінарії, 4-й Київській гімназії, Новоолександрійському інституті сільського господарства й лісівництва в Пулавах (нині Польща).

Під час навчання в семінарії та гімназії Кость Адрианович був членом українського гуртка. У приміщенні бібліотеки (будинок Л. Скачковського) гуртківці слухали лекції В. Антоновича, М. Грушевського, О. Кониського. Згодом познайомився з членами гімназійних гуртків Д. Антоновичем, В. Доманицьким, І. Кістяківським, В. Суровцевим та ін. [32, арк. 59].

У Новій Олександрії К. Мацієвич став членом інститутської Української громади, до якої належали Г. Дібольд, Г. Коркушко, К. Маньківський, Ю. Соколовський та ін. Як її керівник брав участь у I з'їзді студентських українських громад у Києві (1897). Через це був заарештований і відсидів у в'язниці півтора місяця. У 1897 році проходив виробничу практику в Янківському маєтку (с. Янків Ріг, нині в межах с. Кириківка Великописарівського району Сумської обл.) цукрозаводчика П. Харитоненка. Його дипломна робота мала назву «Значення культури буряків у сільському господарстві Янківського району». Головний управитель маєтками цукрозаводчика І. Асмолов запропонував майбутньому вченому вступити до них на службу. 1898 року К. Мацієвич очолив Янківську економію. Проте коли від президента Полтавського товариства сільського господарства (ПТСГ) Д. Квітки надійшла пропозиція обійняти посаду вченого секретаря товариства, він одразу погодився і 1899 р. переїхав до Полтави [32, арк. 63–64].

З 1900 року К. Мацієвич став одночасно й агрономом Полтавського повітового земства. Разом з О. Русовим та Л. Падалкою ор-

ганізував при ПТСТГ кооперативний відділ. Він розробив основні засади земської агрономічної організації та мережі дослідних установ у губернії, взяв участь у Всеросійському з'їзді з агрономічної допомоги місцевому господарству (Москва, 1901), на якому поставив питання про необхідність використання української мови в агрономічній роботі в Україні. Був членом Української громади, до складу якої входили М. Дмитрієв, О. Пчілка, М. Рклицький, Г. Ротмістров, П. Мирний та інші, керував українським гуртком гімназистів і семінаристів, до якого належав і С. Петлюра [32, арк. 65].

Небезпека арешту змусила Костя Адріановича залишити Україну. У 1901–1905 роках він обіймав посаду агронома Саратовського губернського земства. У Саратові вийшли друком його праці «Главные вопросы повышения с.-х. культуры» та «Организация мелкого кредита» [33, арк. 138]. На початку революції 1905–1907 років К. Мацієвич брав участь у створенні осередків Всеросійського селянського союзу, був членом Української громади. У грудні 1905 року його заарештували. Під слідством перебував до травня 1906 р. Повернувся в Україну. Жив на Київщині, потім переїхав до Харкова.

У 1907–1915 роках (з перервами) Кость Адріанович був редактором двомовного журналу «Хлібороб», «Южно-Русской сельскохозяйственной газеты» і додатку до неї «Вопросы местной кооперации», брав участь у виданні журналу «Потребитель» та підготовці «Народной энциклопедии», що видавалася Харківським товариством поширення у народі грамотності. Побачили світ його книги «Крестьянские общества сельского хозяйства» та «Экономическая природа и организация фосфорного удобрения на черноземе». Залучив до роботи в українському відділі журналу «Хлібороб» Х. Алчевську, С. Дремцова, В. Короліва (Старого), М. Кропивницького, І. Липу, О. Пчілку та М. Шаповала [32, арк. 88].

К. Мацієвич брав участь у роботі I Всеросійського з'їзду представників кооперативних установ (1908), I Українського освітньо-економічного конгресу, організованого товариством «Просвіта» з нагоди 40-річчя свого заснування (1909), Всеросійського сільсько-господарського з'їзду (1913), був членом оргкомітету Всеросійського кооперативного з'їзду (1913).

За участь у революції з осені 1909 року до весни 1912 року Кость Адріанович відбував покарання у Васильківській в'язниці. Там вивчив англійську й італійську мови, під псевдонімом К. Ашин видав книги «Общественно-агрономические этюды», «Рентабельность фосфорнокислого удобрения на южной окраине чернозема», «Организация американского свиноводства», опублікував (під криптонімом К. А.) низку статей у фахових виданнях. Після виходу з в'язниці був агрономом Харківського товариства сільського господарства, редактором наукового «Агрономического журнала» (1912–1915). До редакції журналу залучив О. Чаянова та Б. Бруцкуса. На сторінках часопису публікувалися статті О. Анциферова, М. Кондратьєва,

М. Макарова, М. Огановського, О. Рибнікова, В. Тотоміанца, М. Туган-Барановського й О. Челінцева [32, арк. 85–86].

К. Мацієвич поєднував професійну діяльність із громадською роботою. Був заступником Комітету сприяння сільській кооперації. Чималий вклад вченого в тому, що за успішне сприяння розвитку сільської кооперації Комітет здобув велику золоту медаль на Всеросійській виставці 1913 року в Києві. Завдяки зусиллям Комітету в Харкові видавалася кооперативна література, скликалися кооперативні з'їзди, на яких вчений виголошував доповіді. Він був редактором відомої в країні «Справочної книги для сільських господарів», що витримала 7 перевидань. З метою вивчення сільського господарства в Європі здійснив подорожі до Австро-Угорщини, Данії та Німеччини.

Маючи великий практичний досвід, К. Мацієвич вирішив використати свої знання на педагогічній ниві. У 1915 році переїхав до Петрограда, працював на кафедрі організації сільського господарства Вищих жіночих сільськогосподарських курсів, керував II відділом Петроградського відділення Комітету щодо сільських ощадно-позичкових і промислових товариств. 1916 року очолив кафедру громадської агрономії та сільськогосподарської кооперації на Кам'яноострівських сільськогосподарських курсах, що згодом перетворилися на Петроградський сільськогосподарський інститут, був лектором Петроградського товариства народних університетів. Згодом очолив економічний відділ Всеросійського земського союзу, брав участь у роботі Вільного економічного товариства, Ліги аграрних реформ. У столиці підтримував дружні зв'язки з П. Стебницьким, О. Лотоцьким та М. Славінським.

Невдовзі після лютневої революції 1917 року К. Мацієвич переїхав до Києва. На нараді УРДП (майбутня Українська партія соціалістів-федералістів), що відбулася 6–7 квітня того ж року, його обрали членом її ЦК. Партія делегувала К. Мацієвича до Української Центральної Ради (УЦР) та її Малої Ради. З вересня 1917-го він — товариш (заступник) генерального секретаря земельних справ, автор проекту аграрної реформи на засадах індивідуального трудового господарства із збереженням приватної земельної власності. Проте через неприйняття УЦР цього проекту 19 грудня 1917 року подав у відставку. Працював у Васильківському повітовому та Київському губернському земствах, був заступником голови (С. Петлюра) Всеукраїнського земського союзу і керівником його економічно-сільськогосподарського відділу, редактором «Вісника Громадської Агрономії» і журналу «Українська кооперація», професором Комерційного та Політехнічного інститутів у Києві, одним з керівників Центрального союзу сільськогосподарської кооперації та Центрального українського кооперативного комітету.

Вчений доклав чимало зусиль до розбудови агрономічної служби в Україні. Він був організатором Наради представників агрономічних організацій України, що відбулася 25–26 серпня 1917 року в Києві [34, арк. 1], головою оргкомітету 1-го Всеукраїнського агро-

номічно-економічного з'їзду, що відбувся 22–26 жовтня 1917 року в Києві, склав проекти резолюцій, що визначали основні напрямки економічної відбудови країни [35, арк. 1].

За часів УЦР К. Мацієвич розпочав свою дипломатичну діяльність. 11 грудня 1917 року для переговорів з країнами Четверного союзу в Брест-Литовську була сформована урядова делегація у складі М. Порша, В. Голубовича, К. Мацієвича, М. Левицького, М. Любинського, О. Севрюка та інших [36, с. 13]. Брав активну участь у виробленні загальної позиції української делегації, особливо щодо економічних пунктів мирного договору. Ці пункти виявилися набагато кращими для УНР, ніж це очікувалося напередодні переговорів [22, с. 279 – 280].

14 березня 1918 року при Раді Народних Міністрів (РНМ) УНР була створена комісія з товарообміну з країнами Четверного союзу. До її складу увійшов і К. Мацієвич [37, с. 203]. А 23 квітня того ж року був підписаний сумарний (складався з кількох угод) договір про товарообмін.

Відповідно до мирного договору між країнами Четверного союзу і радянською Росією від 3 березня 1918 року, Росія зобов'язувалася негайно укласти мир з УНР. Для реалізації цього пункту договору в обох країнах були сформовані делегації. Українську делегацію очолив С. Шелухін. При ній діяло 8 комісій. К. Мацієвич увійшов до складу політичної комісії. Договір був підписаний 12 червня того ж року [37, с. 113–114].

За часів Української Держави, коли гетьман П. Скоропадський намагався залучити до уряду представників національної демократії, серед претендентів на посаду міністра земельних справ був і К. Мацієвич [37, с. 272], проте це не було реалізовано. Після арешту С. Петлюри Кость Адріанович фактично керував Всеукраїнським земським союзом. Він доклав чимало зусиль для звільнення Симона Васильовича з в'язниці [38, с. 200–202]. К. Мацієвич входив до складу делегації до П. Скоропадського, яка пропонувала гетьману відмовитися від федерації з Росією. Зміст розмови з гетьманом через кур'єра негайно був переданий С. Петлюрі, який у той час перебував у помешканні К. Мацієвича. Симон Васильович одразу відбув до Білої Церкви, де наступного дня розпочалося повстання проти гетьмана. Костя Адріановича, за наполяганням В. Винниченка і С. Петлюри, уповноважили вести переговори з представниками країн Антанти в Яссах [32, арк. 98–100]. Позитивним результатом переговорів стало те, що Румунія зобов'язалася не втручатись у внутрішні справи УНР та підтримати визнання незалежності України на міжнародній конференції в Парижі.

Пізніше К. Мацієвич долучився до делегації УНР на переговорах з представниками країн Антанти щодо спільної боротьби проти більшовиків спочатку в Одесі, а потім на станції Бірзула (з 1935 р. – м. Котовськ). 13 лютого К. Мацієвич був призначений міністром закордонних справ УНР кабінету С. Остапенка, до складу якого ввійшов за рішенням керівництва УПСФ [39, с. 49–50]. Він очолив відомство в

критичний для УНР період. Країни Антанти не визнавали самостійність УНР, на Півдні України висадилися французькі війська, була загроза з боку Добровольчої армії на чолі з А. Денікіним, тривала війна з радянською Росією. Неможливість самостійно вести боротьбу з більшовиками змусила РНМ УНР вдатися до пошуків союзників. Наприкінці лютого 1919 року К. Мацієвич подав французькому командуванню ноту, у якій стверджувалося, що Директорія погоджується на покровительство Франції та пропонує її представникам на час війни з більшовиками взяти на себе керівництво управлінням України у військовій, дипломатичній, політичній, фінансовій, економічній та судовій галузях. Пізніше додалися зобов'язання співпрацювати з Добровольчою армією в боротьбі проти більшовиків. Але країни Антанти зробили ставку на Збройні Сили Півдня Росії на чолі з А. Денікіним. Невдовзі переговори К. Мацієвича з представниками Франції припинилися [22, с. 282–284].

Тоді ж робилися спроби встановити контакти Директорії з Польщею. За дорученням С. Петлюри К. Мацієвич відправив до цієї країни полковника Б. Курдиновського. 24 травня 1919 року у Варшаві він підписав з міністром закордонних справ Польщі І. Падеревським (Paderewski) договір, згідно з яким УНР визнавала себе неспроможною вирішувати долю Східної Галичини, погодилася на право Польщі на Західну Волинь, а Польща визнала УНР та зобов'язалася допомогти військами у війні з більшовиками на умовах військової конвенції, що мала бути укладена пізніше. Згодом Директорія відмовилася від цього документа. Як стверджував І. Мазепа, полковник не мав таких повноважень. Поляки використали у свої цілях невдало зредагований К. Мацієвичем мандат на ведення переговорів [40, с. 278].

На початку квітня 1919 року уряд С. Остапенка подав у відставку. Проте дипломатичний досвід К. Мацієвича був використаний кабінетом Б. Мартоса. У травні 1919 року замість Ю. Гасенка головою Надзвичайної дипломатичної місії (НДМ) УНР у Румунії призначили К. Мацієвича [39, с. 343], проте очолив він її у червні 1919 року. Під його керівництвом у різний час працювали Л. Геркен, В. Зелінський, Д. Маєр-Михальський, І. Феценко-Чопівський та інші [41, арк. 3–4, 8–9]. У лютому 1920 року при НДМ була створена військова секція у складі С. Дельвіга Д. Антончука, М. Дацьківа, О. Долинюка, Ф. Ємельянова, В. Трепке та Я. Чайківського. До місії належав і контр-адмірал М. Остроградський [42, арк. 87].

Наприкінці серпня 1919 року уряд УНР уповноважив К. Мацієвича і С. Дельвіга вести переговори з військовим аташе Франції в Румунії генералом Петеном (Pétain) і представником денікінської армії генералом О. Геруа щодо спільних дій проти більшовиків. Але через негативне ставлення до української державності й української армії з боку денікінського керівництва та вимогу єдиного командування під керівництвом А. Денікіна ці переговори в Бухаресті позитивних результатів не дали [40, с. 256–257].

К. Мацієвич сприяв пришвидшеному проходженню території Румунії медично-санітарної допомоги з закордону. Йдеться про санітарний потяг Міжнародного Товариства Червоного Хреста зі шпиталем на 200 ліжок. За свідченням І. Мазепи, деяку зброю й амуніцію для армії УНР приватно купували переважно в Румунії [40, с. 299].

Зі зміною зовнішньополітичної ситуації у зв'язку з перемир'ям на радянсько-польському фронті в середині жовтня 1920 року в Бухаресті розпочалися переговори представників уряду УНР і П. Врангеля щодо створення єдиного антибільшовицького фронту. Українську сторону представляли К. Мацієвич, С. Дельвіг та М. Остроградський, російську — О. Геруа та С. Поклевський-Козелл [43, арк. 5–8]. Позиція українських дипломатів ґрунтувалася на постанові РНМ УНР від 27 вересня 1920 року, в якій зазначалося: «З приводу нових інформацій визнати можливим скласти з генералом Врангелем військову конвенцію з політичними гарантіями, а саме: при умові визнання урядом генерала Врангеля самостійності Української Народної Республіки та її сучасного Уряду» [44, арк. 252 зв.]. А 26 жовтня (8 листопада) у Варшаві під час зустрічі голови Військової місії УНР у Польщі В. Зелінського з представником П. Врангеля П. Махровим російський генерал заявив про готовність його уряду визнати незалежність УНР до остаточного вирішення питання Українськими установчими зборами [45, арк. 35].

У листопаді 1920 року уряд і армія УНР опинилися поза межами України. Президент УНР в екзилі М. Лівіцький стверджував, що наприкінці 1920 року з України до Польщі та Румунії емігрувало приблизно 40–50 тис. осіб, серед яких на першу країну припадало 90%, на другу — 10% емігрантів [46, с. 10], тобто 4–5 тис. осіб. Українські воїки і частина цивільних осіб були інтерновані в таборах у Брашові, Фегераші, Орадя-Маре та інших містах. У березні 1921 року в таборах перебувало близько 1180 осіб [42, арк. 47 зв.].

НДМ УНР у Румунії на чолі з К. Мацієвичем стала ініціатором створення громадських, економічних і культурно-освітніх організацій української еміграції. Місія регулярно надсилала до таборів українські часописи й книжки, сприяла відкриттю курсів грамоти для неписьменних козаків, загальноосвітніх курсів з викладанням німецької, румунської та французької мов), учительського, художнього і літературного гуртків, виходу часопису «За ґратами» тощо [47, с. 61].

Місія й особисто К. Мацієвич займалися пошуком роботи для інтернованих. У червні 1921 року майже 400 осіб працювало на громадських роботах поблизу Бухареста, на підприємствах у Хотинському повіті та в Добруджі [48, арк. 125 зв.].

НДМ започаткувала в Чернівцях видання тижневика «Народний голос». 22 квітня 1921 року в цій справі К. Мацієвич зустрівся з міністром внутрішніх справ Румунії К. Аржетояну та міністром Буковини Д. Поповичем [49, арк. 12 зв.–13.]. Дозвіл був отриманий. Редакцію тижневика очолив Л. Когут. Письмові матеріали й коректуру переглядав сам К. Мацієвич. З його особистого фонду на видання тижневика

Портрет К. Мацієвича. Початок 1920-х рр.
З книги Івана Феценко-Чопівського.
Життєписно-бібліографічний нарис. —
Львів, 2000.

виділялося 10 тис. леїв, які надси-
лалися представнику НДМ у Чер-
нівцях Є. Луговому. Останній від-
повідав за поширення тижневика
в Україні та за кордоном.

Тижневик почав виходити у
травні 1921 року, проте після тре-
тього номера К. Мацієвич тимча-
сово припинив його видання. У
липні того ж року він повідомив
МЗС УНР про те, що «редактор,
д-р Когут, не зрозумів характеру
і напрямку газети. Тому я скла-
даю тепер її тут, в Місії, і надси-
лаю готовий матеріал для друку в
Чернівцях і для випуску там газе-
ти.

Велика користь нашого видання в тому, що вся газета в кількості
15 тис. примірників вже на Україні» [50, арк. 54, 71].

Друкованим органом дипломатичного представництва був Бю-
летень Пресового бюро НДМ УНР в Румунії. На його сторінках пу-
блікувалися статті (доповіді) К. Мацієвича.

На початку 1920-х років головним своїм завданням Кость Адріа-
нович вважав об'єднання української еміграції. Завдяки йому була
створена перша громадська організація української еміграції в Ру-
мунії — Філія Українського товариства (прихильників) Ліги Націй
(ФУТЛН). 1 жовтня 1922 року відбулися установчі збори організації,
було затверджено статут та обрано її управу на чолі з К. Мацієви-
чем [24, с. 83]. Філія виступала за об'єднання всіх українців-емігран-
тів у Румунії в єдину організацію. На загальних зборах і засіданнях
управи К. Мацієвич виголошував доповіді про сучасне становище
української еміграції, створення єдиного загальнонаціонального
центру, запровадження системи самооподаткування на національ-
но-державні потреби української еміграції тощо.

Наступними громадськими організаціями української емігра-
ції в Румунії, що виникли навесні 1923 року за сприяння К. Ма-
цієвича, були Союз українських жінок-емігранток та Українське
співоче товариство «Дума» на чолі з композитором М. Бойченком.
ФУТЛН надала другому товариству матеріальну допомогу в розмірі
1000 леїв, а НДМ — 500 леїв [51, арк. 16].

На початку травня 1923 року з метою поліпшення матеріального
становища емігрантів було засноване Українське ощадно-позичко-
ве товариство «Згода». Головою його наглядової ради обрали Кость
Адріановича. Про важливість справи створення кооперативів К. Ма-
цієвич писав С. Петлюрі в листі від 2 травня 1923 року [30, с. 76].

Останнім кроком в організаційному оформленні української
еміграції в Румунії стало скликання 15–17 вересня 1923 року її пер-
шої конференції. Організаційну комісію та президію конференції

очолив К. Мацієвич. Він же виголосив доповіді «Утворення Всеукраїнського національного центру» та «Самооподаткування української еміграції». На останньому засіданні конференції був обраний керівний орган української еміграції в Румунії — Громадсько-допомоговий комітет (ГДК) та його голова К. Мацієвич [51, арк. 42 зв.]. Він залишався керівником ГДК до кінця 1930-х років.

Перебуваючи в Румунії, К. Мацієвич листувався з С. Петлюрою. Листування охоплювало широке коло проблем: події міжнародного життя та їхній вплив на українську еміграцію, зовнішня політика Румунії, діяльність МЗС УНР та його представників у Польщі, Румунії, Чехословаччині, реорганізація уряду й Державного Центру УНР, існування української еміграції в Європі взагалі та Румунії зокрема, внутрішньополітична ситуація в УСРР, особисті проблеми К. Мацієвича тощо [29–30].

Після трагічної події 25 травня 1926 року в Парижі в країнах перебування української еміграції почали створюватися комітети вшанування пам'яті С. Петлюри. К. Мацієвич очолив Комітет імені Симона Петлюри в Бухаресті [52, с. 20]. Кость Адріанович написав спогади про спільну роботу із С. Петлюрою на земській ниві, що були опубліковані 1930 року в Празі у Збірнику пам'яті Симона Петлюри.

К. Мацієвич неодноразово зустрічався з керівниками та членами уряду Румунії О. Авереску (Averescu), О. Вайда-Воеводою (Vaida-Voevod), К. Аржетояну (Argetoianu), І. Бретіану (Brătianu), Д. Таке-Іонеску (Take Ionescu), депутатами парламенту Елеферіу, Інкульцем, Манулеску, І. Ністором, послами Болгарії, Польщі, Франції в Румунії.

Уряд УНР доручав К. Мацієвичу здійснювати дипломатичну діяльність і в інших країнах. У листопаді 1920 року його призначили керуючим справами Посольства УНР в Болгарії [42, арк. 51]. 5 березня 1921 року він прибув до цієї країни, а 10 березня вручив Вірчі грамоти прем'єр-міністру (він же — міністр закордонних справ) Болгарії О. Стамболійському. На той момент ставлення болгарської влади до УНР було невизначеним, оскільки Брест-Литовський мирний договір втратив силу, Україна опинилася під владою більшовиків, а уряд і армія УНР — поза межами країни. Проте ставлення до українського питання поступово змінювалося під впливом зустрічей прем'єр-міністра Болгарії з головами НДМ УНР у грудні 1920 року у Варшаві та Бухаресті. 10 березня 1921 року під час офіційної зустрічі з К. Мацієвичем О. Стамболійський пообіцяв сприяти роботі українського дипломатичного представництва. На думку українського дипломата, зустріч була не тільки ввічливою, а й щирою. О. Стамболійський запевнив, що Болгарія, визнавши УНР де-факто, при зміні ситуації зробить це де-юре [42, арк. 51–51 зв.].

Того ж дня К. Мацієвич зустрівся з керуючим МЗС Болгарії С. Радевим, головою Народних зборів О. Ботевим і дипломатичними представниками Польщі, Румунії та Чехословаччини в Болгарії. Український дипломат констатував цілковиту необізнаність з українського питання болгарських урядовців. Під впливом росіян серед

болгар побутувала думка про те, що найкращим засобом ліквідації всеросійського хаосу є федеративна організація нової Росії. Тому К. Мацієвич змушений був доводити позицію УНР С. Радеву так: «Не знаю, як і що буде далі, але щодо сучасного [мо]менту, то росіяни зробили все, аби цілком повернути нас на шлях самостійності і незалежності. Вони при всіх своїх урядах тільки і робили те, що покоряли і грабили Україну. Большевики цю грабіжку довели до такої цинічної одвертості, що навіть і наш простий нарід зрозумів значення державної незалежності і за три роки національно виріс так, як інші народи не виростають і в тридцять літ. А потім з кім ми зараз будемо федеруватись. Мені здається навпаки, що занепад неминучий большевизму приведе до дальнішого розпаду Росії на нові республіки. Ну, і що ж ми повинні робити, чекати, коли вони з'єднаються в "єдину Росію". Ні, ми тепер твердо стоїмо на ґрунті самостійності, а що буде далі, побачимо. Во всякім разі розмова про федерацію можлива лише, як розмова рівного з рівним» [42, арк. 113 зв.]. З цими аргументами погодився не тільки керуючий МЗС, а й прем'єр-міністр Болгарії. О. Стамболійський, зі слів українського дипломата, «досить рішучо і твердо визнає наше право на державність і незалежність при сучасних відношеннях до нас росіян всіх толків і партій» [42, арк. 52].

На початку 1920-х років у Чехословаччині заходами місцевої влади й української еміграції відкрилося декілька українських вищих шкіл. 1922 року в Українському вільному університеті в Празі ставилося питання про створення кафедри сільськогосподарської економіки на чолі з К. Мацієвичем. Оцінюючи його науковий рівень, відомий економіст В. Тимошенко писав: «Багата і широка наукова і практична діяльність проф. К.А. Мацієвича рівно ж ті наукові кваліфікації, котрі він мав від вищих фахових шкіл України і Росії, не залишають ніякого сумніву, що проф. К.А. Мацієвич є дуже бажаний член кожної Української наукової установи в якості професора по своєму фаху» [53, арк. 139]. Але це питання не було вирішено.

У 1923 році Костю Адріановичу запропонували роботу в Російському інституті сільськогосподарської кооперації в Празі й Українській господарській академії (УГА) в Подєбрадах. Вчений віддав перевагу УГА. Того ж року його обрали професором. Але оскільки дисципліни, які він повинен був читати, викладалися на старших курсах, то остаточно переїхав до Чехословаччини лише в лютому 1925 року [54, с. 32]. Він викладав сільськогосподарську економіку, сільськогосподарську кооперацію, сільськогосподарську політику, громадську агрономію й організацію сільського господарства. У 1927–1928 навчальному році він — декан агрономічно-лісового факультету [55, арк. 151], у 1931–1939 роках — член Товариства прихильників УГА. У 1932 році на базі академії відкрився Український технічно-господарський інститут із заочною формою навчання, який у 1935 році став самостійним вузом. Заходами УГА/УТГП побачили світ підручники, курси лекцій, брошури, програми досліджень К. Мацієвича.

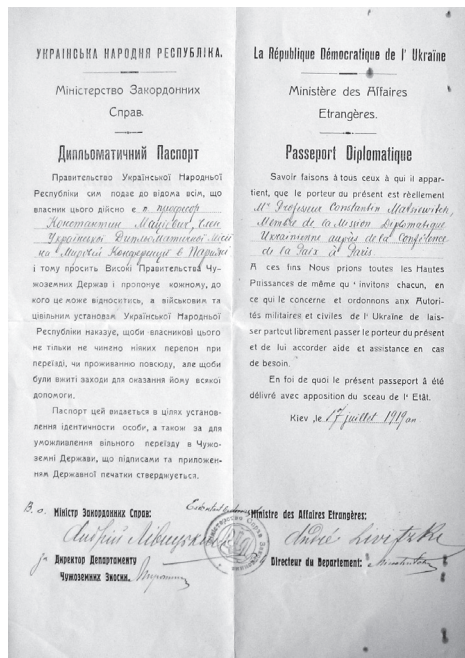
Професор брав активну участь у науковому житті еміграції. У січні 1925 року в листуванні С. Петлюри з К. Мацієвичем ішлося про організацію в Празі наукового з'їзду українських учених [29, с. 24]. Кость Адріанович був головою агрономічно-лісової підсекції I Українського наукового з'їзду, що відбувся 3–7 жовтня 1926 року в Празі, та виголосив доповідь «Про сільськогосподарські райони України» [56, арк. 20 зв–21.]. На II Українському науковому з'їзді, що відбувся 20–24 березня 1932 року в Празі, К. Мацієвич доповідав про аграрне перенаселення України та колективізацію сільського господарства в Україні [57, с. 12].

У лютому 1930 року у Варшаві був створений Український науковий інститут на чолі з О. Лотоцьким, який і запросив до співпраці К. Мацієвича. Наприкінці того ж року Кость Адріанович (разом із В. Садовським) очолив економічний семінар. У 1931 році на одному із засідань семінару обговорювалася його доповідь «Аграрна криза» [58, с. 359; 59, с. 257–258].

7 грудня 1932 року у Празі з метою допомоги українським науковцям була створена Українська наукова асоціація. Її головою обрали ректора УГА Б. Іваницького. К. Мацієвич став головою відділу технічних і економічних наук [60, с. 2–3], з квітня 1936 року — головою асоціації [61, с. 6].

К. Мацієвич співпрацював з Науковим товариством ім. Тараса Шевченка у Львові. У 1938 році його керівництво на протигагу фальсифікації історії в радянській Україні заснувало вісник українознавства «Сьогочасне і минуле». Член редколегії, колишній докторант К. Мацієвича Є. Храпливий запросив свого наукового керівника до співпраці у віснику. На його сторінках була опублікована стаття К. Мацієвича «Сільське господарство УС.С.Р у порівнянні із світовим» (1939, Ч. 1). Вчений співробітничав і з редакцією «Сільськогосподарської енциклопедії» у Львові.

У Чехословаччині К. Мацієвич брав участь у роботі низки фахових (професійних) і громадських організацій. У березні 1923 року була заснована Спілка українських техніків сільського господарства (СУТСГ) в Чехословаччині. У квітні 1925-го К. Мацієвич вступив до СУТСГ, ставши відразу членом управи, наступного — головою упра-

ви, а 1927 року — головою ревізійної комісії Спілки. Завдяки йому СУТСГ сплачувала Є. Чикаленку щомісячну грошову допомогу, видала «Сільськогосподарський збірник», Російсько-український сільськогосподарський (літери А–Г) та Лісотехнічний німецько-український словники [19, с. 4–7].

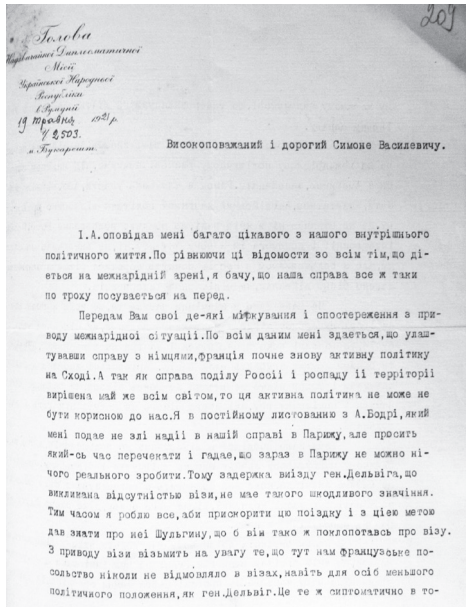
У 1925 році у Празі створено товариство «Музей визвольної боротьби України». К. Мацієвич — діяльний член його управи [62, arch. 8]; він передає Музею власну бібліотеку й архів [63, arch. 7].

4 грудня 1928 року в Парижі було створено Комітет допомоги голодуючим в Україні на чолі з О. Шульгіним, який інформував про це відомих громадських діячів еміграції, зокрема й К. Мацієвича [64, арк. 53]. 5 січня наступного року у Празі засновується Комітет допомоги голодним України. К. Мацієвич був членом його управи [64, арк. 64; 65, arch. 1].

Кость Адріанович належав до Союзу українських журналістів і письменників на чужині (Прага), з березня 1934 року був запасним членом (кандидатом) управи Союзу [66, с. 6]. Він ініціював створення видавництва «Кооперативний фонд ім. Василя Доманицького», де друкували кооперативну літературу, побачили світ збірник статей з нагоди 15-х роковин смерті В. Доманицького та приурочена до 10-річчя заснування Всеукраїнської сільськогосподарської спілки «Централ» наукова збірка «Українська сільськогосподарська кооперація» [67, с. 203], де надруковано статтю вченого.

В еміграції К. Мацієвич активно займався політичною діяльністю. На початку 1920-х він рекомендував С. Петлюрі реорганізувати уряд і ДЦ УНР. Кость Адріанович пропонував створення національного комітету не зверху, а шляхом громадської ініціативи: «Треба утворити якійсь Український загальний комітет, який би розпочав збирання людей на ново. Ніяка реконструкція нашого Уряду не зможе його поставити знову на чільне місце нашого руху тому, що зараз ніхто не може серйозно ставитися до нас, як до Державної організації... і для Європи зараз такий Комітет матиме більший авторитет, як наш Уряд» [30, с. 71]. Він повинен був утворитися на базі «представництва, обраного еміграційними з'їздами та різними фактично існуючими і працюючими інституціями, як то громадськими комітетами, філіями Товариства Ліги Націй» у різних країнах [30, с. 81]. До об'єднання могли б увійти прихильники П. Скоропадського, Українського громадського комітету в Празі та ДЦ УНР. Центр повинен був зайнятися спочатку загальними для всієї еміграції справами, наприклад, культурно-освітнього характеру, а потім вже перейти до політичних.

Уряд, на думку К. Мацієвича, мусив тепер керувати вільними й незалежними від нього людьми, а не урядовцями, як це було колись. Тому сила його могла бути лише в моральному й інтелектуальному розумінні. Пропонував С. Петлюрі суттєво скоротити весь державний апарат й особисто очолити активну групу ДЦ УНР. До її складу увійшли б 4 радники з найбільш авторитетних і фахових спів-

Перша сторінка листа К. Мацієвича до С. Петлюри від 19 травня 1921 р. Бухарест

ції — Б. Іваницький. У Бухаресті, Варшаві, Каліші, Львові, Парижі, Подебрадах та Празі діяли громади БУД, які «часом навіть не зносилися між собою, будучи пов'язані взаємно проводом БУД». Раз на 2–3 роки відбувалися з'їзди представників громад, на яких звітували члени уряду УНР, визначалися його склад та напрямки діяльності. До БУД належало більше 100 осіб [46, с. 50–52], зокрема й К. Мацієвич [68, с. 50–52].

ДЦ УНР в еміграції спирався у своїй діяльності на Українську радикально-демократичну партію. Під час виходу уряду УНР на еміграцію більшість його складу належала саме до цієї партії. У середині 1920-х років у Чехословаччині сформувався найбільший осередок УРДП (49 членів) [15, с. 258]. К. Мацієвич належав до керівного складу Закордонного бюро УРДП, а в 1933–1936 роках був його головою.

Восени 1925 року в Парижі почав виходити друкований орган ДЦ УНР в еміграції тижневик «Тризуб» за редакцією одного з керівників УРДП В. Прокоповича. На сторінках тижневика друкувалися праці К. Мацієвича «Світлій пам'яті незабутнього Симона Петлюри», «Незалежність України та сучасна демократія», «Пам'яті М. Галушчинського», «Головні віхи економічної відбудови України», «Перед поворотом на Україну», «Симон Петлюра і сучасність», «Розподіл Росії» та інші.

Свою публічну політичну діяльність УРДП виявляла через створений нею в грудні 1925 року Український республікансько-демократичний клуб (УРДК) у Празі. Організація об'єднувала представників різних політичних середовищ, але її основу становили радикал-демократи. К. Мацієвич був фундатором, а в 1928–1931 ро-

ках — керівником УРДК. Організація влаштувала академії, присвячені національним святкам, відомим подіям чи особам, та товариські сходини. Кость Адрианович виголосив на них більше 10 доповідей, зокрема «Націоналізм С. Петлюри», «Є. Чикаленко як тип українського хлібороба», «IV Універсал у світлі сучасності» та інші. Клуб підтримував заходи загальнонаціонального рівня — акції щодо позначення української національності у «нансенівських» паспортах, проти терору в Україні і «судового процесу у справі СВУ», щодо об'єднання еміграції і стягнення національного податку, захисту національних прав українців Східної Галичини та інші. УРДК відкрив бюро праці, яке займалося працевлаштуванням своїх членів, випускників вищих шкіл та взагалі емігрантів. У 1928–1935 роках його головою був К. Мацієвич [17, с. 62–65].

Кость Адрианович ініціював скликання загальної конференції еміграції та створення Української головної еміграційної ради (УГЕР). Він брав участь у всіх конференціях УГЕР, що відбулися 1929, 1932 та 1934 років у Празі, був членом ревізійної комісії УГЕР [59, с. 145–151].

У середині 1930-х років серед емігрантів і західних українців активувалася робота зі скликання Всеукраїнського національного конгресу (ВНК). К. Мацієвич представив УРДП на конференції українських політичних партій щодо скликання ВНК, що відбулася наприкінці 1934 року у Львові. Завдяки його наполегливості, конференція визнала право УГЕР взяти участь у ВНК. 1 січня 1935 року 8 українських партій створили Підготовчий конгресовий комітет зі скликання ВНК, до складу якого входив і К. Мацієвич. Одночасно він був членом Підготовчого конгресового комітету за кордоном [15, с. 286–287].

Влітку 1941-го К. Мацієвич брав участь у роботі сільськогосподарської комісії при Культурно-науковому товаристві Українського Національного Об'єднання Протекторату Чехії і Моравії, на засіданнях якої виголосив доповіді «Завдання сільськогосподарської політики та її напрямні в перехідний період» та вступ до книги «Аграрна реформа в Україні» [69, арк. 4]. Восени вчений переїхав до Києва, де в жовтні 1941 року ввійшов до складу Української національної ради [70, с. 414]. Проте невдовзі повернувся до Праги, де і помер 2 квітня 1942 року. У промові на похованні вченого Віктор Доманицький зазначив: «Проф. О. Чаянов та проф. А. Фабрикант в своїх підручниках зараховують К. Мацієвича до світових корифеїв громадської агрономії. Ще з більшим правом можна вважати його корифеєм української громадської агрономії» [69, арк. 4].

Творчий доробок ученого становлять близько 30 великих наукових праць та численні статті у виданнях «Вестник кооперации», «Вестник мелкого кредита», «Земское дело», «Земство», «Сельское хозяйство и лесоводство» (Петербург), «Хуторянин» (Полтава), «Хлібороб», «Агрономический журнал» (Харків), «Українська кооперація» (Київ), «Тризуб» (Париж), «Записки Української Господарської Академії» (Подєбради), «Закордонне бюро Української радикально-демократичної партії. Бюлетень», «Український вісник», «Укра-

їнський технічно-господарський інститут. Наукові записки» (Прага), «Праці Українського Наукового Інституту», «Трибуна України» (Варшава), «Український Агрономічний Вісник», «Кооперативна Республіка» (Львів) та ін., газетах «Приволжский край» (Саратов), «Наша жизнь», «Товарищ» (Петроград), «Утро», «Южно-Русская сельскохозяйственная газета» (Харків) тощо.

Своїм життям та діяльністю в різних галузях суспільно-політичного життя, наполегливою працею на ниві науки, культури, освіти К. Мацієвич довів, що належить до когорти відомих діячів українського національно-визвольного руху, борців за незалежність України.

1. Макаров Н. Крестьянское хозяйство и его эволюция. — Москва, 1910. — С. 46–47.
2. Чаянов А.В. Основные идеи и методы работы общественной агрономии // Чаянов А.В. Избранные произведения: Сб. / сост. Е.В. Серова. — Москва, 1989. — С. 57–180.
3. Кабанов В.В. Школа Чаянова, или организационно-производственное направление русской экономической мысли // История СССР. — Москва, 1990. — № 6. — С. 86–99.
4. Горкіна Л.П. Історичні витоки та методологічні засади кооперативної школи О.В. Чаянова / Л.П. Горкіна, Н.О. Тимочко // Історія народного господарства та економічної думки Української РСР. — К., 1991. — Вип. 25. — С. 71–78.
5. Винар Б. Матеріали до історії економічних дослідів на еміграції (1919–1964). — Мюнхен, 1965. — 117 с.
6. Витанович І. Історія українського кооперативного руху. — Нью-Йорк, 1964. — 624 с.
7. Лихолат А.В. Разгром буржуазно-националистической директории на Украине — К., 1949. — 215 с.
8. Карпенко О.Ю. Імперіалістична інтервенція на Україні 1918–1920. — Л., 1964. — 256 с.
9. Симоненко Р.Г. Провал політики міжнародного імперіалізму на Україні (II половина 1919 — березень 1920 р.). — К., 1965. — 303 с.
10. Верстюк В. Діячі Української Центральної Ради. Бібліографічний довідник / В. Верстюк, Т. Осташко. — К., 1998. — С. 126–127.
11. Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917–1920 рр.). Біографічний довідник — К., 2000. — С. 23–24.
12. Українська дипломатична енциклопедія: У 2 т. / редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. — Т. 2. — К., 2004. — С. 29.
13. Власенко В. Штрихи до портрета Костя Мацієвича // Сумська старовина. — 1997. — № 1. — С. 25–30.
14. Власенко В. Кость Мацієвич: штрихи до портрета // Вісник Львівської комерційної академії. Сер.: Гуманітарні науки. — Вип. 4. — Л., 2002. — С. 67–78.
15. Стрілець В.В. Українська радикально-демократична партія: витоки, ідеологія, організація, діяльність (кінець XIX століття — 1939 рік). — К., 2002. — С. 228–231, 256–259, 275–277.
16. Злулко С. Українська економічна думка. Постаті і теорії. — Л., 2004. — С. 309–312.
17. Власенко В.М. Кость Мацієвич і Український республікансько-демократичний клуб у Празі // Рідна мова. — Варшава, 2007. — № 7. — С. 60–67.
18. Єлик Л.І. К. А. Мацієвич — науковець, дипломат, громадсько-політичний діяч // Український історичний журнал. — 2007. — № 1. — С. 125–135.
19. Власенко В.М. Кость Мацієвич і Спілка українських техніків сільського господарства в ЧСР // Історія науки і біографістика [Електронне видання]. — К., 2009. — № 2. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/INB/2009-2/09_vlasenko.pdf
20. Матвієнко В. Історія української дипломатії ХХ століття у постатях / В. Матвієнко, В. Головченко. — К., 2001. — С. 78–82.
21. Власенко В.М. Агроном і дипломат. Штрихи до біографії Костя Мацієвича // Політика і час. — К., 2002. — № 10. — С. 78–86.
22. Табачник Д. Українська дипломатія: нариси історії (1917–1990 рр.). — К., 2006. — С. 278–297.
23. Трощинський В.П. Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище — К., 1994. — С. 71–72, 79–81.
24. Власенко В. Кость Мацієвич на чолі Філії Українського товариства Ліги Націй у Бухаресті (1922–1925) // Український вимір. Зб. матеріалів Міжнар. наук. конф. — Вип. 6. — Ніжин, 2007. — С. 82–85.

25. Кость Мацієвич і Олександр Олесь (До 130-річчя з дня народження поета) / передм., упорядк. і коментарі В.М. Власенка // Сумська старовина. — 2008. — № 24. — С. 157–165.
26. Власенко В.К. Мацієвич і Є. Чикаленко: співпраця в еміграції // Євген Чикаленко — будитель української нації (до 150-річчя від дня народження). Зб. наук. праць. — К., 2014. — С. 263–274.
27. Власенко В.М. Науковий доробок К. Мацієвича на сторінках петербурзького журналу «Земское дело» // Проблеми історії України XIX — початку XX ст. — К., 2005. — Вип. X. — С. 180–190.
28. До літературно-мемуарної творчості Костя Мацієвича / передм., упорядк. і коментарі В.М. Власенка // Сумський історико-архівний журнал. — 2007. — № 2–3. — С. 117–127.
29. Петлюра Симон. Невідомі листи з Парижа як політичний заповіт борця за самостійну Україну / упорядк. В. Сергійчук. — К., 2001. — 91 с.
30. Листи Костя Мацієвича до Симона Петлюри (1920–1923 рр.) / упорядк., вступ. стаття та коментарі В. Власенка. — Суми, 2009. — 128 с.
31. Пиріг Р. «Моїми словами руководить бажання захистити земську справу...» (лист професора Костя Мацієвича до гетьмана Павла Скоропадського, вересень 1918 р.) // Архіви України. — К., 2009. — № 1–2. — С. 116–123.
32. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі — ЦДАВО). — Ф. 3892. — Оп. 1. — Спр. 36.
33. Там само. — Ф. 3859. — Оп. 1. — Спр. 230.
34. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського НАН України (далі — ІР НБУ). — Ф. 290. — Спр. 413.
35. Там само. — Ф. 290. — Спр. 487.
36. Українська Центральна Рада: документи і матеріали: У 2 т. — Т. 2: 10 грудня 1917 р. — 29 квітня 1918 р. — [Б. м.]: [Б. в.], 1997. — 422 с.
37. Дорошенко Д. Історія України, 1917–1923. В 2 т. — Т. II: Українська Гетьманська Держава 1918 року. — К., 2002. — 352 с.
38. Мацієвич К. На земській роботі // Збірник пам'яті Симона Петлюри (1879–1926) / Міжорганізаційний комітет для вшанування пам'яті Симона Петлюри в Празі. — Прага, 1930. — С. 195–202.
39. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1918 — листопад 1920 рр.: Док. і матеріали. У 2 т., 3 ч. — Т. 1. — К., 2006. — 688 с.
40. Мазена І. Україна в огні й бурі революції 1917–1921. — К., 2003. — 608 с.
41. ЦДАВО. — Ф. 3696. — Оп. 2. — Спр. 215.
42. Там само. — Ф. 3696. — Оп. 2. — Спр. 308.
43. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі — ЦДАГО). — Ф. 269. — Оп. 2. — Спр. 102.
44. ЦДАВО. — Ф. 3696. — Оп. 2. — Спр. 318.
45. Там само. — Ф. 1429. — Оп. 2. — Спр. 28.
46. Лівчицький М.А. ДЦ УНР в екзилі між 1920 і 1940 роками. — Мюнхен // Філадельфія, 1984. — 72 с.
47. Порохівський Г. Українська військова еміграція в Румунії // Табор. — Варшава, 1930. — № 13. — С. 57–68.
48. ЦДАВО. — Ф. 3696. — Оп. 2. — Спр. 489.
49. Там само. — Спр. 446.
50. Там само. — Спр. 354.
51. Там само. — Ф. 4465. — Оп. 1. — Спр. 157.
52. Недоля Д. Під прапором української державности (3 нагоди 10-літнього існування Комітету імені Симона Петлюри в Румунії) // Тризуб. — Париж, 1937. — Чис. 10. — С. 20–23.
53. ЦДАВО. — Ф. 3859. — Оп. 1. — Спр. 230.
54. Мацієвич К. Лист до редакції // Тризуб. — Париж, 1927. — Чис. 19. — С. 32.
55. ЦДАВО. — Ф. 3795. — Оп. 1. — Спр. 128.
56. ЦДАГО. — Ф. 269. — Оп. 1. — Спр. 386.
57. II. Український науковий з'їзд у Празі 20–24 березня 1932. Розклад праць. — Прага, 1932. — 16 с.
58. Потульницький В.А. Український науковий інститут у Варшаві // Український археографічний щорічник. — К., 1999. — Нова серія: вип. 3-4. — Т. 6–7. — С. 356–368.
59. Wiszka E. Emigracja ukraińska w Polsce 1920–1939 — Toruń, 2005. — 752 s.
60. Справоздання про чинність Української Наукової Асоціації в Празі за час від 7 грудня 1932 р. до 30 червня 1934 р. — Прага, 1934. — 18 с.
61. Справоздання про чинність Української Наукової Асоціації в Празі за час від 1 липня 1934 р. по 1 січня 1936 р. — Прага, 1936. — 10 с.
62. Národní archiv České republiky. — F. «Ukrajinske muzeum v Praze» (NAČR) — Kart. 1. — Inv. № 3.
63. NAČR. — F. «Ukrajinske muzeum v Praze». — Kart. 2. — Inv. № 11.

64. ЦДАГО. — Ф. 269. — Оп. 2. — Спр. 103.
65. НАСР. — Ф. «Ukrajinske muzeum v Praze». — Kart. 11. — Inv. № 307.
66. Союз Українських Журналістів і Письменників на Чужині // Тризуб. — Париж, 1934. — Чис. 17. — С. 4–6.
67. Видавництво «Кооперативний фонд ім. Василя Доманицького» // Кооперативний Альманах. — Подебради, 1925. — Кн. III. — С. 203.
68. Білокінь С. Справа «Спілки визволення України» й перспективи її дальшого вивчення. Додаток ч. 2. Лист Миколи Ливицького до К. Туркала від 5 серпня 1975 р. — [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.s-bilokin.name/Terror/SpilkaVyzvolUkr/Appendix2.html>
69. ЦДАВО. — Ф. 3879. — Оп. 2. — Спр. 27.
70. Головка М.Л. Суспільно-політичні організації та рухи України в період Другої світової війни 1939–1945 рр. — К., 2004. — 704 с.

Valerii VLASENKO,

*Associate Professor, PhD in Historical Sciences,
Head of the Department of History of the Sumy State University*

LUMINARY OF SOCIAL AGRONOMY AND DIPLOMAT

Abstract. Among the pleiad of Ukrainian diplomats of the time of the Ukrainian revolution (1917–1921) a special place of honour should be given to Kostiantyn Matsiievych. Being a member of the Ukrainian national liberation movement in the late 19th and early 20th centuries, an adherent of Symon Petliura, one of the leaders of the Ukrainian Radical Democratic Party (URDP), professor of several higher educational institutions in Russia, Ukraine and Czechoslovakia, leader of Ukrainian political emigration in Romania, he made great progress in many areas of public life.

By his life, social and political activity, hard work in the fields of science, culture and education, he proved to be one of the most prominent figures in Ukrainian national liberation movement, fighters for independence of Ukraine.

In historical literature he is illustrated quite differently. In the Russian Empire he was known to be a prominent specialist in the field of agricultural science, founder of social agronomy, ideologist of the organizational-productive stream of economic thought. Researchers from Ukraine's expatriate community highlighted a significant role K. Matsiievych played in the development of social agronomy, agricultural economy and cooperation. In the USSR his name carried a negative connotation, preferably in terms of his work in the Ministry of Foreign Affairs of the Ukrainian People's Republic. After Ukraine became independent the interest in life and activity of K. Matsiievych grew. Several short essays on his personality, works about his research and educational, public and diplomatic activity, life in Romania, collaboration with O. Oles and Y. Chykalenko have been published and the first steps toward promulgation of his artistic and epistolary legacy have been made in recent years. However much still remains unknown about K. Matsiievych.